

МОНГОЛ УЛСЫН СТАНДАРТ

Ангилалтын код 13.060.01

Эх газрын ус судлал. Нэр томьёо, тодорхойлолт	MNS 3870:1986
Водное хояйство. Гидрология суши. Термины и определения.	ЭЗХТХЗ-ийн СТ 2263-80

Үнэ, стандартын улсын хорооны 1986 оны 131 дугаар тогтоолын дагуу 1986 оны 4 дүгээр сарын 20-ноос мөрдөнө.

Энэхүү стандартыг шаардлагыг заавал мөрдөнө.

Энэ стандарт нь улс ардын аж ахуйн бүх салбарт хэрэглэх усны аж ахуйн холбогдолтой шинжлэх ухаан техник, үйлдвэрлэлд хэрэглэдэг нэр томьёо, тодорхойлолтыг тогтооно.

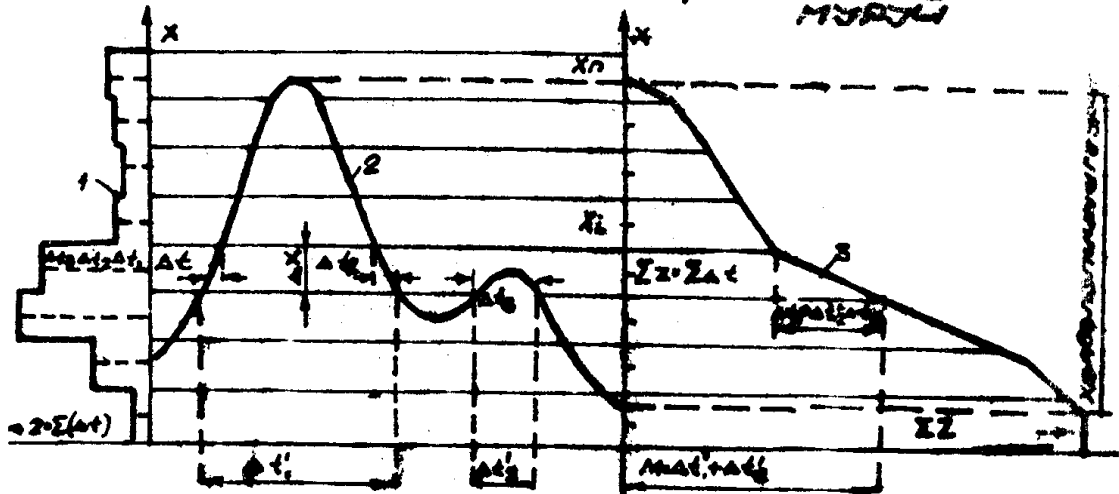
Нэр томьёо	Тодорхойлолт
Ерөнхий ойлголт	
Ус судлалын бүтцийн бүдүүвч, түүнтэй холбогдох шинжлэх ухаан	
1. Ус судлал Гидрология	Дэлхийн бөмбөрцөг дээрх усны эргэлт, хуваарилалт нь орон зай цаг хугацаанд хэрхэн өөрчлөгдөж буй зүй тогтол болон байгалийн усны физик, хими, биологийн шинж чанаруудыг судлах шинжлэх ухаан
2. Эх газрын ус судлал	Ус судлалын ухаан эх газрын усыг судлах салбар
3. Ус зүй Гидрография	Дэлхийн бөмбөрцөг дээрх усны объектуудын ус судлал, морфологи, морфометрийн тодорхойлолтууд болон тэдгээрийн газар зүйн тархалтын зүй тогтлуудыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
4. Ус хэмжих ухаан Гидрометрия	Ус судлалын горимын элемен-түүдийг хэмжих, түүнийг хийх аргачлал багаж төхөөрөмж, мөн хэмжилтийн материалыг боловсруулах, цуглуулах, хадгалах хэвлэх, нийтлэх аргыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
5. Урсгал усны судлал Гидрология водотоков	Урсгал усны горимыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
6. Нуур судлал Лимнология	Усан сангуудын усны горимыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
7. Мөс судлал Криология	Гадаргын усны мөсөн бүрхүүлийн бүрэлдэх, өөрчлөгдөх процессуудыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
8. Мөнх цас, мөсөн голын судлал Гляциология	Дэлхий дээрх мөнх цас, мөсөн голын бүрэлдэн тотох, хайлах ба хөлдөх (гулсах) зүй тогтлуудыг судлах эх газрын ус судлалын салбар
9. Инженерийн ус судлал Инженерная гидрология	Ус судлалын горимыг урьдчилан мэдээлэх, тооцоолох аргыг судлах, тэгснээрээ түүнийг практик дээр инженерийн бодлогод ашиглахтай холбогдсон ус судлалын нэг

	салбар
10. Гидрогеологи Гидрогеология	Газар доорх усны үүсэл, орших нөхцөл, хөдөлгөөний хууль, горим, физик болон химийн шинж чанар, уулын чулуулгийн харилцан үйлчлэл, гадаргын ба агаарын мандлын усны холбоо түүний улс ардын аж ахуйн ач холбогдол зэргийг судлах шинжлэх ухаан (УСТ 3382-82-ын 1)
11. Хөрсний ус судлал Гидропедология	Хөрсний усны шинж чанар, хөдөлгөөнийг түүний орчин бүтэц, тогтоцтой нь харилцан уялдуулж судалдаг салбар шинжлэх ухаан
	Үндсэн ойлголт ба нэр томъёо
12. Усан мандал Гидросфера	Дэлхийн бөмбөрцөг ба агаар мандал дахь физикийн бүх төлөвт байгаа ус
13. Байгаль дахь усны эргэлт Круговорот воды в природе	Дэлхийн бөмбөрцөг болон агаар мандалд гадаад ба дотоод хүчнүүдийн (нарны цацраг, хүндийн хүч) нөлөөгөөр явагдаж байгаа усны эргэлтийн тасралтгүй үргэлжлэх процесс
14. Гадагш урсацгүй муж Бессточная область	Бусад ус хураах талбай руу газар доорх болон гадаргын урсацгүй хэсэг газар
15. Усны объект Водный объект	Эх газрын гадарга дээр болон уулын чулуулагт горимын шинж, тархалтын онцлог хэлбэртэйгээр байнга болон түр хуримтлагдсан байгалийн ус
16. Ус хүлээн авах байгууламж Водоприемник	Урсгал ус болон тодорхой хэмжээний газар нутаг, ус хураах талбайгаас ус хүлээн авах объект
17. Усан сан Водоем	Байгалийн ба хиймэл хонхорт тотсон гадагш урсацгүй эсвэл удааширсан урсацтай усны объект
18. Намаг Болото	Жилийн турш эсвэл жилийн ихэнх хугацаанд усаар ханамал байдалд байгаа бөгөөд намгийн онцлог ургамалаар бүрхмэл хэсэг газар буюу усны объект
19. Гадаргын ус Поверхностные воды	Янз бүрийн усны объектуудын хэлбэрээр орших газрын гадарга дээрх ус
20. Газар доорх ус Подземные воды	Чулуун мандал дахь физикийн бүх төрлийн байдалд байгаа усыг хэлнэ. MNS 3382-82-ын 2
21. Ус судлалын процесс Гидрологический процесс	Ус байгаль орчинтой харилцан үйлчлэх процесс
22. Ус судлалын үзэгдэл Гидрологическое явление	Ус судлалын процессийн үр дүнд буй болох байгалийн үзэгдэл (урсац, нэвчих, уурших, үер гэх мэт)
23. Ус судлалын горим Гидрологический режим	Физик газар зүй, юуны өмнө уур амьсгалын нөхцөл, мөн байгалийн бүс үйлчилгээгээр цаг хугацаа болон орон зайд ус судлалын элементүүдийн өөрчлөгдөх зүй тогтлууд
24. Ус судлалын элемент Гидрологический элемент	Ус судлалын процесс, горим, үзэгдлийг ажигласан ба хэмжсэн тодорхойлолт
25. Ус судлалын тооцоот	Ус судлалын элементүүдийн статистикийн

<p>тодорхойлолт Расчетная гидрологическая характеристика 26. Ус судлалын ажиглалт Гидрологические наблюдения 27. Ус судлалын мэдээ Гидрологические данные 28. Ус судлалын жил Гидрологический год</p> <p>29. Ус судлалын улирал Гидрологический сезон</p> <p>30. Нөөц ус Запас воды 31. Усны нөөц Водные ресурсы 32. Урсац Сток</p> <p>33. Урсацын хэмжигдэхүүн Величина стока 34. Усны цутгал Приток воды 35. Цутгалын хэмжигдэхүүн Величина притока 36. Урсац тохируулга Регулирование стока 37. Хур тунадас тогтоох Перехват осадков</p> <p><u>Ус зүй</u> 38. Ус хуурах талбай Водосбор</p> <p>39. Гадаргын ус хураах талбай Поверхностный водосбор 40. Газар доорх ус хураах талбай Подземный водосбор 41. Ус хагалбар Водораздел 42. Гадаргын ус хагалбар Водораздел поверхностных вод 43. Газар доорх ус хагалбар Водораздел подземных вод 44. Ус хураах талбай Площадь водосбора 45. Урсгал ус Водоток</p>	<p>томьёолсон үнэлгээ</p> <p>Ус судлалын элементүүдийн системчилсэн хэмжилт, ажиглалт Ус судлалын үзэгдэл, элементүүд болон тодорхойлолтуудын мэдээ Тухайн газар орны чийг хуримтлах, зарцуулах үеүүдийг багтаах эхлэлийг нь зохиомлоор сонгосон жилийн зайц Ус судлалын горим нь ур амьсгалын улирлын өөрчлөлттэй уялдаатайгаар бүрэлдэх ба илрэх ерөнхий шинжүүдээр тодорхойлдог ус судлалын жилийн хэсэг хугацаа</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Байгаль дахь усны эргэлтийн явцад газрын гадарга дээр ба газар доор ус шилжих хөдөлгөөн Ямар нэг хугацаанд ус хураах талбайгаас урсан гарах усны хэмжээ Усны объектод гадаргын газрын доорх ус цутгах Усны объектод ямар нэг хугацаанд цутгаж байгаа усны хэмжээ Усны урсгалын эзлэхүүний цаг хугацаан дахь байгалийн ба зохиомол хуваарилалт Ургамал ба бусад зүйлийн гадарга дээр тунадас тогтох</p> <p>Усны объектийн тодорхой хөндлүүр рүү ус нь урсдаг, дэлхийн гадарга, хөрсний давхарга, уулын чулуулгуудын хэсэг</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Зах нийлсэн ус хураах талбайн хоорондын газар зүйн хил</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>Ус хагалбараар хязгаарлагдсан талбайн хэвтээ тусгал Ус хураах талбай болон усны объектоор тэжээгдсэн, ерөнхий хэсгийн дагуу байнга ба түр урсах гулдрал дахь усны объект Тайлбар: Усны аж ахуйн гулдралыг урсгал усны</p>
---	--

<p>46. Урсгал усны гулдрил Русло водотока</p>	<p>бүрэлдүүн хэсэг гэж үздэг. Усны урсгалаар буюу зориудаар ухаж буй болгосон гулдрил, түүгээр усны урсгал татамдаа халихгүй урсана.</p>
<p>47. Байнгын урсгал ус Постоянный водоток</p>	<p>Жилийн ихэнх хугацаанд усны урсах хөдөлгөөн</p>
<p>48. Түр зуурын урсгал ус Временный водоток</p>	<p>Жилийн хэсэгхэн хугацаанд усны урсах хөдөлгөөн</p>
<p>49. Урсгал усны ангилал Классификация Водотоков</p>	<p>Урсгал усны газар зүй, уур амьсгал, ус судлалын болон бусад шинжээр группэд хуваах</p>
<p>50. Ус зүйн сүлжээ Гидрографическая сеть</p>	<p>Ямар нэг нутаг дэвсгэрийн хүрээн дэхь гадаргын усны объектуудын цогц</p>
<p>51. Гулдралын сүлжээ Русловая сеть</p>	<p>Ямар нэг нутаг дэвсгэрийн хүрээн дэх байнгын ба түр урсгалын гол горхийн систем</p>
<p>52. Урсгал усны сүлжээ Сеть водотоков</p>	<p>Гол төлөв байнгын урсгалуудыг хамрах гулдралын сүлжээний хэсэг</p>
<p>53. Гулдралын сүлжээний шигүү Густота русловой сети</p>	<p>Тухайн нутаг дэвсгэрийн нэгж талбайд ноогдох гулдралын сүлжээний урт</p>
<p>54. Урсгал усны салаалал Бифуркация водотока</p>	<p>Гулдрал бие даасан хоёр урсгалын системд хуваагдан салаалах Усны баланс</p>
<p>55. Усны баланс Водный баланс</p>	<p>Хугацааны тухайн завсарт ус хураах талбай, газар нутаг эсвэл усны объектод орж гарч байгаа ус болон түүний нөөцийн өөрчлөлтийн дүйц</p>
<p>56. Усны балансын тэгшитгэл Уравнение водного баланса</p>	<p>Усны балансын элементүүдийн хоорондох тоон харьцааг тодорхойлох тэгшитгэл</p>
<p>57. Тунадасны давхарга Слой осадков</p>	<p>Ямар нэг хугацаанд тухайн газрын гадарга дээр унасан тэрхүү талбайд тэгш хуваарлигдсан тунадасны давхаргын зузаантай тэнцэх хур тунадасны хэмжээ</p>
<p>58. Урсацын давхарга Слой стока</p>	<p>Ямар нэг хугацаанд ус хураах талбай, эсвэл тухайн газрын гадаргаас урсах, энэхүү талбайд тэгш хуваарлигдсан урсацын давхаргын зузаантай тэнцэх усны хэмжээ</p>
<p>59. Ууршилтийн давхарга Слой испарения</p>	<p>Ямар нэг хугацаанд тухайн газрын гадаргуугаас тэгш хуваарлигдан уурших ууршилтийн давхаргын зузаантай тэнцэх усны хэмжээ</p>
<p>60. Урсацын алдагдлын давхарга Слой потери стока</p>	<p>Хур тунадасны болон урсацын хоорондын ялгаа буюу урсгалын гулдрал руу ороогүй (нийлээгүй) тунадасны давхаргын хэсэг</p>
<p>Ус судлалын өгөгдөхүүнийг боловсруулах үндсэн аргууд 61. Ус судлалын жиших арга Гидрологическая аналогия</p>	<p>Шууд хэмжилтийн материалгүй объектын ус судлалын тодорхойлолтуудаар, байгалийн төсөөтэй нөхцөлд байгаа хэмжилт хийсэн усны объектын материалтай жишиж тодорхойлдог шууд бус (хөндлөнгийн) арга</p>
<p>62. Давтамжийн муруй Кривая частоты</p>	<p>Ус судлалын элементүүдийн хэмжигдэхүүний ажиглагдах давтамжийн график дүрслэл</p>

(ЭТРЭЛТИЙН ДАВТАМЖ БА ҮРГЭЛЖЛЭЛИЙН МУРУЙ)

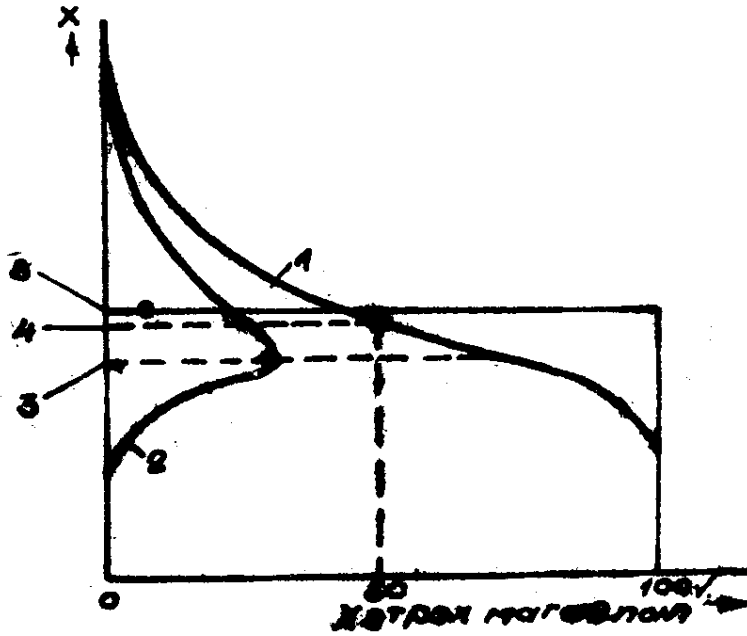
Давтамжийн мөрөй 2. Үс судлалын элементийн он цагийн график (62)
 3. Үргэлжлэлийн мөрөй (63)

Зураг №1

63. Үргэлжлэлийн муруй
 Кривая продолжительности

64. Магадлалын хуваарилалтын муруй
 Кривая распределения вероятностей

Ус судлалын элементүүдийн хэмжигдэхүүнүүдийн хүрэх эсвэл хэтрэх давтамжийг (харьцангуй давтагдвал эсвэл хугацааны үргэлжлэл) тодорхойлох давтамжийн гистографын бичиглэл Зураг 11
 Ус судлалын элементийн ажиглагдах магадлалын хуваарилалтыг тодорхойлох муруй

Зураг №2

65. Хангамшлийн муруй
Кривая обеспеченности

66. Давтагдал
Повторяемость

67. Ус судлалын хэмжигдэхүүний
норм

68. Ус хэмжих ажил
Гидрометрические работы

69. Усны чөлөөт гадарга
Свободная поверхность воды

70. Усны гүн .Глубина воды

71. Ижил гүний шугам .Изобата

72. Ус хэмжилтийн хөндлүүр
Гидрометрический отвор

73. Усны огтлол. Водное
сечение

74. Түвшин хэмжүүр
Уровнометр

75. Ус хэмжих жирээ
Водомерная рейка

76. Ус хэмжих харуулын тэг
тооллын тэнхлэг
Нульграфика водомерного поста

Ус судлалын хэмжигдэхүүний хүрэх эсвэл хэтрэх магадлалыг тодорхойлох муруй Зураг 12

Ус судлалын ямар нэгэн хэмжигдэхүүн дунджаар нэг удаа давтагдах жилийн тоо Үргэлжлэлийг ихэсгэхэд авсан дундаж утга нь бараг өөрчлөгдөхгүй ус судлалын горимын тодорхойлолтуудын арифметикийн дундаж утга

Ус хэмжих ухаан

Ус судлалын горимын тодорхойлолтуудыг хэмжих зорилгоор усны объектууд дээр явуулдаг ажлын цогц

Урсгал ба тогтмол усыг агаар мандлаар хиллэн хязгаарлах усны гадарга

Усны гадаргаас ёроол хүртэлх зай

Зураг дээрх ижилхэн гүнтэй цэгүүдийг холбосон шугам

Ус хэмжилтийн ажлуудыг явуулдаг усны объектын хөндлүүр

Тодорхой зарцуулгын үеийн усны түвшний гадаргаар дээрээсээ хяз-гаарлагдсан урсгал усны хөндлөн огтлолын хэсэг

Усны түвшин хэмжихэд зориулсан багаж

Босоо буюу налуу хуваариар усны агшин зуурын түвшний тоолол авахад зориулсан хэмжих багаж

Ус хэмжих харуул дээр усны түвшин хэмжихэд тооллын эхлэл болгон авдаг зохиомол хэвтээ хавтгай

<p>77. Лимниграф Лимниграф</p> <p>78. Лимниграфын үзүүлэлтийн бичиглэл</p> <p>79. Ус хэмжих халиагуур Гипрометрический водослив</p> <p>80. Ус хэмжих эргэлдүүр Гидрометрическая вертушка</p> <p>81. Ижил хурдны шугам Изотаха</p> <p>82. Урсгалын цэгийн хурд Точечная скорость потока</p> <p>83. Урсгалын дундаж хурд Средняя скорость потока</p> <p>84. Усны зарцуулгын муруй Кривая расходов воды</p> <p>85. Усны зарцуулгын муруй гогцоо Петля кривой расходов воды.</p> <p>86. Ус судлалын ашиглалтын тохөөрөмж Гидрологическая наблюдательная установка</p> <p>87. Ус судлалын харуул Гидрологический пост</p> <p>88. Ус судлалын мэдээллийн автоматжуулсан харуул Информационный гидрологический автоматизированный пост</p> <p>89. Ус судлалын ажиглалтын сүлжээний шигүү Густота гидрологической наблюдательности</p>	<p>Усны түвшний хугацааны өөрчлөлтийг автоматаар бичих, хэмжих багаж Лимниграфын үзүүлэлтийн бичиглэл</p> <p>Ус өнгөрүүлэж зарцуулдаг хэмжихэд зориулж тодорхой хэлбэр, хэмжээгээр ухаж бэлтгэсэн, босго буюу гулдрилыг боосон хана дээр байрлуулдаг хэмжүүр</p> <p>Урсгал ус эсвэл усан сангийн урсгалтай огтлолын янз бүрийн цэгүүдэд урсгалын хурдыг хэмжихэд зориулсан багаж</p> <p>Дагуу ба хөндлөн огтлол бүхий хурдны талбайн зураг дээрх ижил хурдтай цэгүүдийг холбосон шугам</p> <p>Ус хэмжих эргэлдүүр ба бусад гажийн тэнхлэгээр хэмжсэн урсгалын тодорхой цэгийн хурд</p> <p>Урсгалын чигт перпендикуляр огтлолоор дайран өнгөрөх усны зарцуулгыг уг огтлолын талбайд хуваасан хэмжигдэхүүн</p> <p>Урсгалын тухайн хөндлүүрийн хувьд усны зарцуулга ба түвшний хоорондох хамаарал</p> <p>Урсгал эрс тогтвортой үед зарцуулга ба түвшний хоорондын шууд бус хамаарлын муруй</p> <p>Ус судлалын горимын элементүүд дээр ажиглалт явуулахад зориулсан байнгын төхөөрөмж (ус хэмжих жирээ, лимниграфын харуул, ус хэмжих халиагуур г.м)</p> <p>Ус судлалын системтай ажиглалт явуулахын тулд багаж төхөөрөмж-жөөр тоногдсон усны объект дахь цэг</p> <p>Ус судлалын элементүүдийн ажиглалт, хэмжилтийн материалыг тодорхой хугацаанд эсвэл мэдээллийн төвийн хэрэгцээгээр дамжуулдаг ус судлалын харуул (ус хэмжих, хур тунадас хэмжих харуул)</p> <p>Ямар нэг нутаг дэвсгэрийн талбайн нэгжид ноогдох ус судлалын харуулын тоо</p>
<p>90. Агаар мандлын ус атмосферная вода</p> <p>91. Агаар мандал дахь усны өтгөрөлт Конденсация воды в атмосфере</p> <p>92. Усны сублимаци (нийлэх) Сублимация воды</p> <p>93. Агаар мандлын хур тунадас атмосферные осадки</p>	<p>Ус, цаг уур</p> <p>Агаар мандлын ус ба тунадас</p> <p>Агаар мандалд физикийн бүх төлөвт орших ус</p> <p>Агаар мандалд байгаа ус хийн байдлаас шингэнд шилжих үзэгдэл.</p> <p>Усны хатуу байдлаас хийн байдалд эсвэл хийн төлөвөөс хатуу төлөвт шууд шилжих</p> <p>Агаар мандал, газрын гадарга, ургамал бусад зүйл дээрх усны уурын өтгөрөлт ба сублимици</p>

94. Агаар мандлын шингэн тунадас Жидкие атмосферные осадки	бүтээгдэхүүн -
95. Агаар мандлын хатуу тунадас Твердые атмосферные осадки	-
96. Бороон хөшиг Дождевая тень	Хүрээлэн байгаа орчинтойгоо харьцангуйгаар бага хэмжээний тунадас унадаг уулын нөмөр нутаг
97. Тунадас хэмжүүрийн станц Осадкомерная станция	Унасан хур тунадасыг системтэйгээр хэмжихэд зориулсан багажуудаар тоногдсон станц
98. Тунадас хэмжүүр Осадкомер	Тунадасны давхарга хэмжих багаж
99. Нийлбэр тунадас Суммарный осадкомер	Удаа хугацааны турш унасан хур тунадасны нийлбэрийг хэмжих багаж
100. Хур тунадасны тоо хэмжээ Количество осадков	Тодорхой хугацаанд тухайн талбайд унасан хур тунадасны усны бүх эзэлхүүн
101. Хур тунадасны нийлбэр давхарга Суммарный слой осадков	Тодорхой хугацааны турш унасан тунадасны давхарга
102. Ашигт тунадас Эффективные осадки	Шууд урсац үүсгэдэг тунадас (зөвхөн ус судлалын ойлголтоор)
103. Ижил тунадасны шугам Изогиета	Зураг дээр агаарын тунадасны ижил давхаргын цэгүүдийг холбосон шугам
104. Бороо Дождь	Бороо 0,5 мм-ээс их голчтой дусал хэлбэрээр газрын гадаргад унадаг тунадас
105. Зүс бороо Обложный дождь	Харьцангуй бага өөрчлөгддөг эрчимшилтэй их хэмжээний газрыг хамран удаан үргэлжлэн ордог бороо
106. Аадар бороо Ливневый дождь	Богино хугацаанд харьцангуй их бөгөөд огцом өөрчлөгддөг эрчимшилтэй, бага хэмжээний газрыг хамран ордог бороо
107. Уул зүйн бороо Орфографический дождь	Газрын гадаргын өндөржилтийн улмаас агаарын өгсөх урсгалын хөрөлтөөр үүсэх бороо
108. Нэгж бороо Единичный дождь	Удаан бус үргэлжлэлтэй, жигд эрчимшилтэй бөгөөд нэгж гидрографыг байгуулахад сонгон авдаг бороо
109. Борооны хязгаарын үргэлжлэлт Критическая продолжительность дождя	Урсгалын тухай хөндлүүр дээр хамгийн их зарцуулга үүсгэдэг, тодорхой борооны үргэлжлэлт
110. Борооны эрчимшил Интенсивность дождя	Нэгж хугацаанд орсон борооны усны эзлэхүүн буюу давхарга
111. Плювиограф Плювиограф	Борооны усны давхаргын өсөлтийг нийлбэр шугамын хэлбэрээр зурж тэмдэглэх багаж
112. Плювиографын чиглэл Плювиограмма	Хугацааны туршид плювиографын лентэн дээр борооны усан давхаргын өсөлтийг үзүүлсэн

113. Гистограф Гистограф	бичиглэл Борооны эрчимшлийн өөрчлөлтийг хугацаагаар хэмжих ба тэмдэглэх багаж
114. Гистографын бичиглэл Гистограмма	Гистографын лентэн дээр борооны эрчимшлийн хугацааны өөрчлөлтийн бичиглэл
115. Цас Снег	Цас Салаалсан мөст талст хэлбэрээр газрын гадаргад унасан хатуу тунадас
116. Цасан бүрхүүл Снежный покров	Газрын гадаргыг бүрхсэн цасны давхарга
117. Цасны усны нөөц Запас воды в снеге	Цас хайлахад үүссэн усны эзлэхүүн
118. Цасны нягт. Плотность снега	Нэгж эзлэхүүнтэй цасны жин
119. Цас хэмжүүр Снегомер	Цасан бүрхүүлийн усны нөөцийг хэмжих багаж
120. Ижил зузааны шугам Изохиона	Зураг дээр цасан бүрхүүлийн ижил зузаантай цэгүүдийг холбосон шугам
121. Цас хэмжүүрийн зураглал Снегомерная съемка	Ус хураах талбайн тодорхой хэсэгт цасан бүрхүүлийн өндөр ба түүний усны нөөцийн хэмжилтүүд
122. Цас хайлах Снеготаяние	Цас дулаан шингээж, хатуу байдлаас шингэнд шилжих процесс
123. Цас хайлах температуртай илтгэлцүүр Температурный коэффициент снеготаяния	Хоногийн туршид хайлсан цаснаас үүссэн усны давхаргын өндрийг, энэ хугацааны нэмэх температурын дундаж утганд харьцуулсан харьцаа
124. Ууршилт Испарение	Ууршилт Ус шингэн ба хатуу байдлаас хийн төлөвт шилжих процесс
125. Ууршилтын хэмжигдэхүүн Величина испарения	Ууршилтийн эзлэхүүн буюу давхарга
126. Дамжин уурших. Транспирация	Ургамлаас гаарт ус шилжих процесс
127. Дамжин ууршихын хэмжигдэхүүн Величина транспираций	Дамжин уурших явцад ургамлаар дамжих усны эзлэхүүн буюу давхарга
128. Эвапотранспираци Эвапотранспирация	Дамжин ууршихын сацуу хөрсний гадаргаас уурших ууршилт
129. Эвапотранспирацийн хэмжигдэхүүн	Дамжин уурших сацуу хөрсний гадаргаас ууршдаг усны эзлэхүүн буюу давхарга
130. Нийлбэр ууршилт Суммарное испарение	Ус хураах талбайн гадаргаас түүний бүх бүрэлдэхүүнийг хамарсан ууршилт
131. Эвалориметр	Байгалийн янз бүрийн гадаргын ууршилтийн хэмжих багаж
132. Лизиметр	Хөрсний гадаргын ууршилт, мөн ул хөрсний ус, хөрсний агааршилтын бүстэй ус сэлгэлтийг хэмжих багаж
	Гадаргын ургац

Гадаргын урсацын бүрэлдэх зүйлүүд

- 133. Усны зарцуулга
Расход воды
- 134. Гидрограф

- 135. Нэгж гидрограф
Единый гидрограф

- 136. Гидрограф хэсэглэх
Расчленение гидрографий

- 137. Урсгал усны нийлбэр ургац
Суммарный сток

- 138. Нэвчилт
Инfiltrация

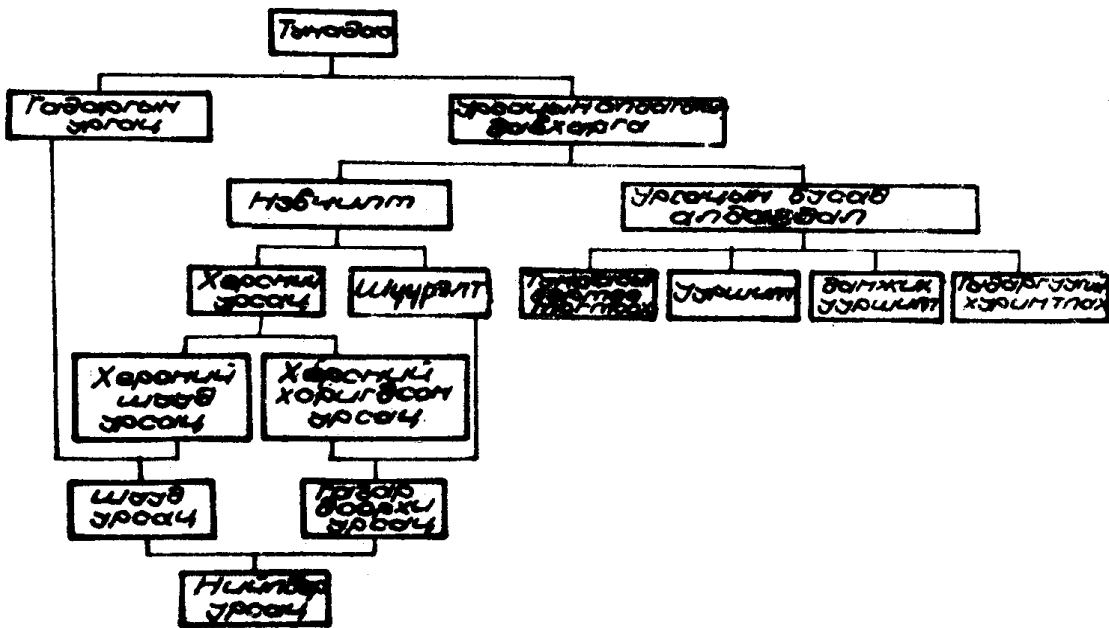
- 139. Шүүрэлт .Фiltrация

- 140. Газар доорх урсац урсгал
усанд нийлэх

- Подземный сток в водоток

Нэгж хугацаанд урсгалын хөндлөн огтлолоор дайран өнгөрөх усны эзлэхүүн
Тухайн хөндлүүр дээрх усны зарцуулгын өөрчлөлтийг хугацаагаар (сар жилээр) үзүүлсэн график
Ус хураах талбайг жигд бүрхсэн нэгж бороонд ноогдох гидрограф
Янз бүрийн тэжээлийн эх булгаас бүрэлдсэн усны эзлэхүүнийг гидрограф дээр хуваах
Ямар нэг хугацааны урсгал усны гулдрал дахь урсацын бүх бүрэлдэхүүний цогц Зураг 13
Ус газрын гадаргуугаас уулын чулуулгийн гүнд нэвтрэх MNS 3382-82-ын 51
MNS 3382-82
Газар доорх тэжээгдлийн үндсэн дээр бүрэлдсэн урсгал усны нийлбэр урсацын хэсэг, тухайлбал, газар доорх ус урсгалд нийлэх үзэгдэл.

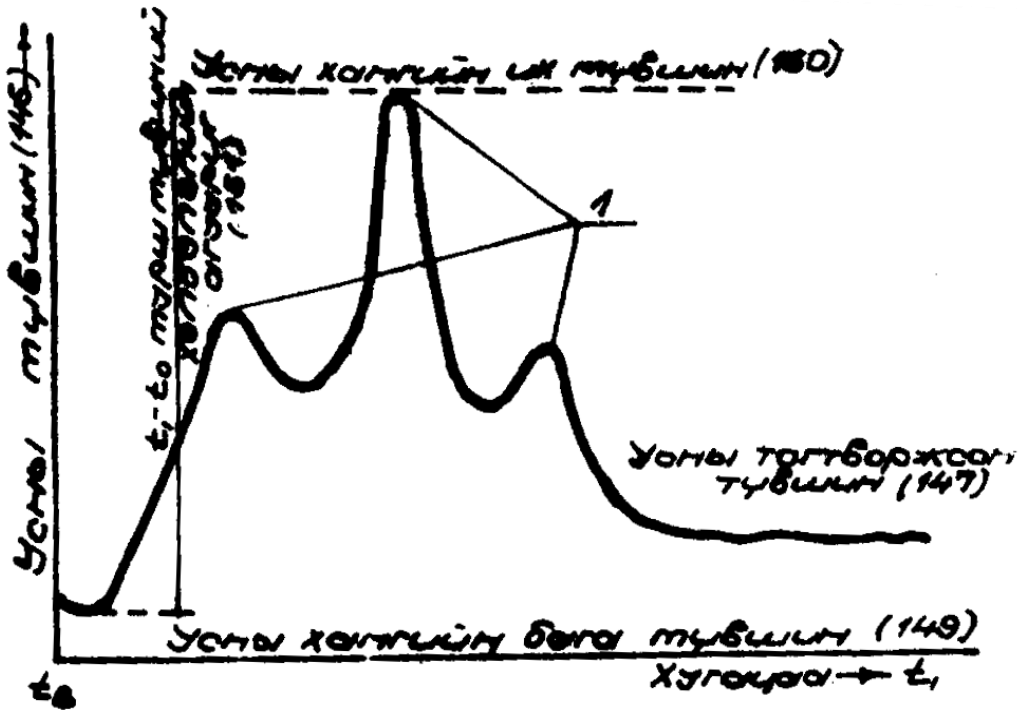
Битүү систем дэх урсацын процессын схем

Зураг 13

141. Гадаргын урсгал урсац усанд нийлэх	Ус хураах талбайн гадаргаар ус урссаны үндсэн дээр бүрэлдсэн урсгал усны нийлбэр урсацын хэсэг Зураг 13
Поверхностный сток в водоток 142. Хөрсний ус урсгал усанд нийлэх	Хөрсний газар доорх усны гадаргад хүрэхгүй урсгалд нийлсэний үндсэн дээр бүрэлдсэн урсгал усны нийлбэр урсацын хэсэг Зураг 13
Почвенный сток в водоток 143. Шууд урсац урсгал усанд нийлэх	Гадаргын ба хөрсний урсацын эзлэхүүнээс урсгалд ус нийлэхэд бүрэлдсэн, урсгал усны нийлбэр урсацын хэсэг Зураг 13
Непосредственный сток в водоток 144. Усны балансын урсацын талбай	Усны балансын тэгшитгэлийн бүх элементүүд дээр нарийвчилсан ажиглалт явуулахад зориулсан байгалийн ус хураах талбай, эсвэл хязгаарлагдмал жижиг талбай
Водобалансовая стоковая площадь	Урсацын тодорхойлолтууд
145. Усны түвшин Уровень воды	
146. Усны түвшний он цагийн хугацаа Хронологический график уровней воды	

Усны түвшингийн он, цагийн график

1 Усны түвшин

147. Усны тогтворжсон түвшин
Установившийся уровень воды

148. Усны дундаж түвшин
Средний уровень воды

149. Усны хамгийн бага түвшин
Минимальный уровень воды

150. Усны хамгийн их түвшин
Максимальный уровень воды

151. Усны түвшний хэлбэлзлийн агууриг
Амплитуда колебания уровней воды

152. Усны тогтворжсон зарцуулга
Установившийся расход воды

153. Усны тооцоот зарцуулга
Расчетный расход воды

Зураг №4

Удаан хугацааны туршид бага өөрчлөгддөг урсгал болон усан сангийн усны түвшин Зураг 14

Ус судлалын харуулын тодорхой хөндлүүрийн хувьд тухайн хугацаанд ажиглагдсан усны түвшний арифметикийн дундаж хэмжээ

Хугацааны тодорхой үеийн дотор ус судлалын харуулын тухайн хөндлүүрт ажигласан усны хамгийн бага түвшин, Зураг 14

Хугацааны тодорхой үеийн дотор ус судлалын харуулын тухайн хөндлүүрт ажигласан хамгийн их түвшин Зураг 14

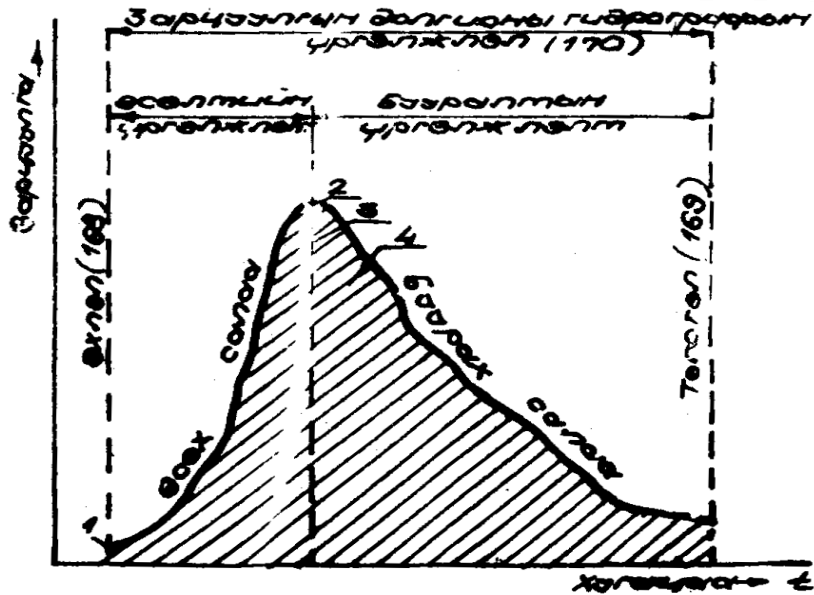
Тодорхой хөндлүүр дээр ажигласан усны түвшний хамгийн их, бага утгын хоорондын зайц Зураг 14

Удаан хугацааны туршид бага өөрчлөгддөг урсгал усны зарцуулга

Тооцоот тодорхойлолтоор авдаг усны зарцуулга

154. Усны дундаж зарцуулга Средний расход воды	Урсгалын тодорхой хөндлүүрийн хувьд тухайн хугацаанд ажигласан урсацын эзлэхүүнийг секундын тоонд хувааж тодорхойлсон усны зарцуулгын арифметикийн дундаж хэмжээ
155. М-өдрийн үргэлжлэлтэй усны хоногийн дундаж зарцуулга Среднесуточный расход воды продолжительностью в М дней	Хугацааны тодорхой үеийн М- өдрийн туршид хүрэх, эсвэл хэтрэх усны хоногийн дундаж зарцуулга
156. Хувиар илэрхийлсэн хангамжилтай хоногийн дундаж зарцуулга Среднесуточный расход воды обеспеченностью в процентах	Хувиар илэрхийлсэн үргэлжлэлтэй хугацааны тодорхой завсарт хүрэх буюу эсвэл хэтрэх усны хоногийн дундаж зарцуулга
157. Урсацын эзлэхүүн Объем стока	Тодорхой хугацааны турш ус хураах талбайгаас урссан, эсвэл хиймэл усан сангаас гарсан усны эзлэхүүн
158. Урсацын итгэлцүүр Коэффициент стока	Урсацын эзлэхүүн, эсвэл давхаргын ус хураах талбайд унахдаа урсац үүсгэх тунадасны хэмжээнд харьцуулсан харьцаа
159. Урсацын хэмжиц Модуль стока	Нэгж хугацаанд ус хураах нэгж талбайгаас урссан усны хэмжээ
160. Үер паводок	Бороо болон цасны хайлбар усны улмаас зарцуулга ба түвшин нь богино хугацаанд эрчимтэй ихэсдэг, дулааны улиралд олон удаа давтагдаж болох горимын үе
161. Шар усны үер Половодье	Цас хайлалт эсвэл цас ба мөсөн голын нэг зэрэг хайлалтаас усны хэмжээ ихсэх түвшин нь удаан хугацаагаар эрс дээшилдэг тухайн уур амьсгалын нөхцөлд жил бүрийн нэг улиралд давтагдах урсгал усны горимын үе
162. Хөнөөлт үер Катастрофический паводок	Хэмжээгээр маш их, эвдрэл сүйтгэл учруулж болох ховор тохиолддог үер
163. Усанд автах Затопление	Урсгал ус, усан сан ба газрын доорх усны түвшин дээшилснээр газар орны зарим хэсэгт усны чөлөөт гадарга үүсэх
164. Зарцуулгын долгион Волна расходов	Бороо, цас хайлах болон зохиомол (инженерийн) үйлчлэлийн улмаас усны зарцуулга, түвшин түр зуур ихсээд дахин буурах үзэгдэл
165. Зарцуулгын долгионы гидрограф Гидрограф волны расходов	Зураг 15

Зарцуулгын долгионы гидрограф ба түүний элементүүд

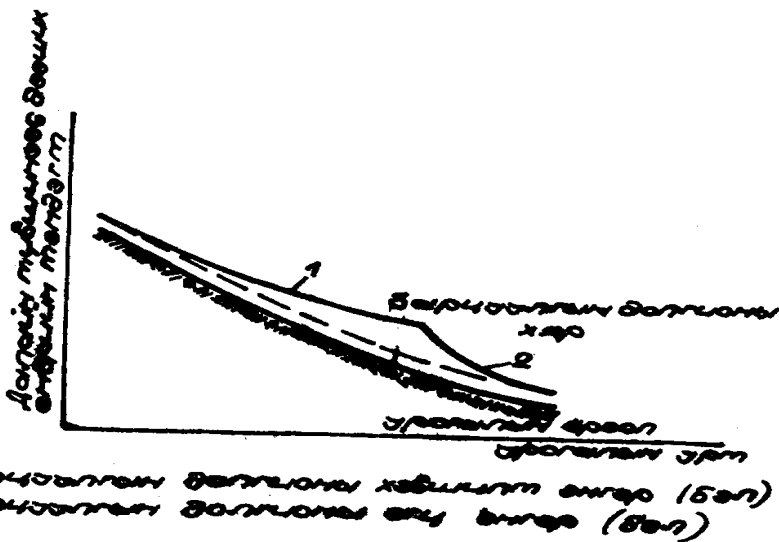

1. Эхний зарцуулга
2. Зарцуулгын долгионы оргил
3. Усны хамгийн их зарцуулга (176)
4. Зарцуулгын долгионы эзэлхүүн (171)

Зураг №5

166. Зарцуулгын долгионы агшин зуурын дагуу зүсэлт
Мгновенный подольный
профиль расходов.

Зарцуулгын долгионы агшин зуурын дагуу зүсэлт

1. Зарцуулгын долгионы хөвдлийн өндөр (168)
2. Зарцуулгын долгионы өсү өндөр (169)

Зураг №6

167. Үерийн долгион

Паводочная волна.
 168. Зарцуулгын долгионы гидрографын эхлэл
 Начало гидрографа волны расходов.
 169. Зарцуулгын долгионы гидрографын төгсгөл
 Конец гидрографа волны расходов
 170. Зарцуулгын долгионы гидрографын үргэлжлэлт
 Продолжительность гидрографа расходов
 171. Урсгал усны хөндлүүр дээрх зарцуулгын долгионы эзлэхүүн
 Объем волны расходов в створе водотока
 172. Урсгал усны хөндлүүр дээрх зарцуулгын долгионы эзлэхүүний муруй
 Кривая объемов волны расходов в створе водотока

Усны зарцуулга огцом ихсэх агшин Зураг 15

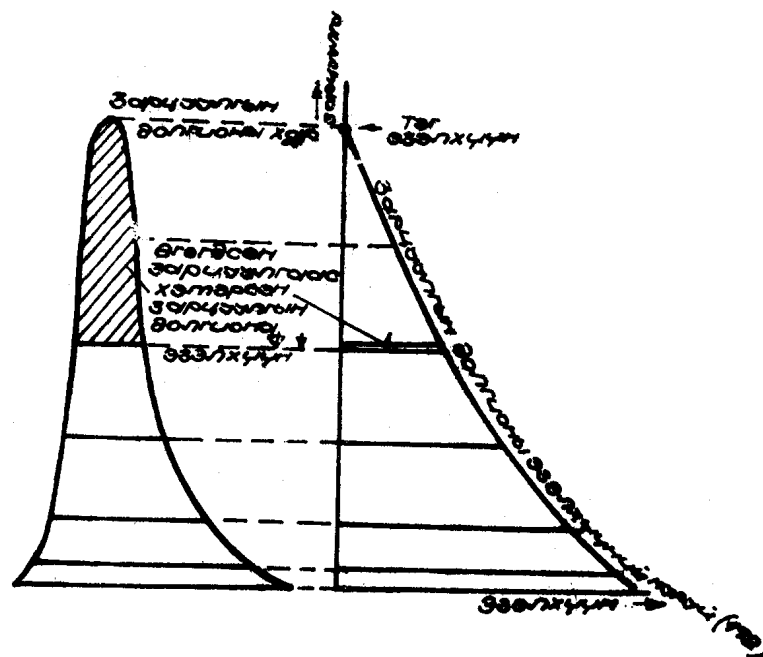
Зарцуулгын долгион буурч эхийнхээ юмуу эсвэл ямар нэг тогтворжсон зарцуулгын хэмжээнд хүрэх агшин Зураг 15

Зарцуулгын долгионы эхлэл ба төгсгөлийн хоорондох хугацаа Зураг 15

Зарцуулгын долгион эхлэхээс дуусах хүртэл хугацанд урсгалын тухайн хөндлүүрээр өнгөрсөн усны хэмжээ Зураг 15,9

Тодорхой нэг хөндлүүр дээрх зарцуулга ба зарцуулгын долгионы эзлэхүүний уг зарцуулгаас хэтэрсэн хэсгийн хоорондох харьцааны график дүрслэл Зураг 17

Зарцуулгын долгионы эзлэхүүний муруй

173. Зарцуулгын долгионы хөдөлгөөний хурд
Скорость движения волны расходов

174. Зарцуулгын долгион өөрчлөгдөх (хувирах)
Трансформация волны расходов

175. Усны хамгийн их зарцуулга
Максимальный расход воды

176. Үерийн усны хамгийн түвшний дагуу зүсэлт
Продольный профиль максимального паводочного уровня воды

177. Усны N-жилийн зарцуулга
N-летний расход воды.

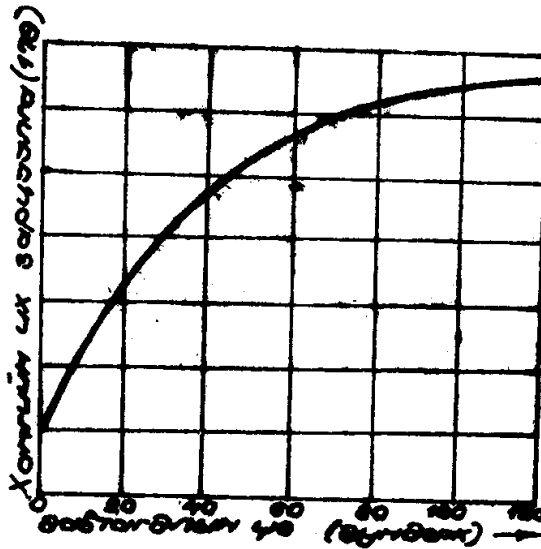
178. Усны хамгийн их зарцуулгын давтагдлын муруй
Кривая повторяемости максимальных расходов

Урсгал ус ба хиймэл усан санд зарцуулгын долгионы оргилын шилжих хурд

Зарцуулгын долгионы гидрограф хиймэл усан сан ба урсгал усны цутгалтгүй хэсэг өнгөрөхдөө хэлбэрээрээ өөрчлөгдөх
Тодорхой хугацааны турш тухайн хөндлүүрээр өнгөрөх усны хамгийн их зарцуулга
Үерийн усны хамгийн их түвшний өндрийн тэмдэгтүүдийг урсгалын дагуу зүсэлт холбосон шугам

N-жилийн турш дунджаар нэг удаа хүрэх буюу хэтрэх хамгийн их зарцуулга
Давтагдлын үеэс хамаарах жилийн зарцуулгын график дүрслэл Зураг №8

Усны хамгийн их зарцуулгын давтагдлын муруй

Зураг №8

179. Урсгал усны хөндлүүр дээрх зарцуулгын долгионы N-жилийн эзлэхүүн

N-летний объем волны расходов в створе водотока

180. Үерийн N-жилийн гидрограф

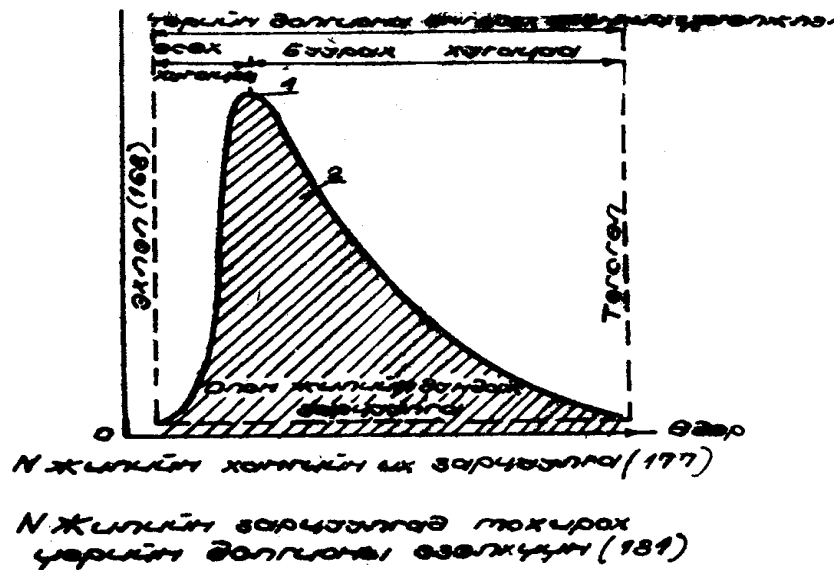
N-летний гидрограф паводка

N-жилийн дунджаар нэг удаа тохиолддог усны зарцуулгын долгионы эзлэхүүн

Урсгал усны хөндлүүр дээрх тодорхой N-жилийн зарцуулга хэвшилт гидрограф зэргээр өгөгдсөн үерийн тооцоот долгион

Зураг 19

Үерийн N жилийн гидрограф

Зураг №9

181. N-жилийн үерийн долгионы эзлэхүүн

Объем N летней паводочной волны

182. Гачиг үе
Межень

183. Усны хамгийн бага зарцуулга

Минимальный расход воды

184. N-жилийн хамгийн бага зарцуулга

N летний минимальный расход

Ус судлалын урьдчилсан мэдээ

185. Ус судлалын урьдчилсан мэдээ

Гидрологический прогноз

186. Ус судлалын урьдчилсан мэдээний хугацаа

Заблаговременность

гидрологического прогноза

187. Ус судлалын урьдчилсан мэдээний хүлцэхүйц алдаа

Допустимая ошибка

гидрологического прогноза

188. Ус хураах талбайгаас урсаж ирэх хугацаа

Время добегания водосбора

189. Усны зарцуулгын урсаж ирэх хугацаа

Время добегания расходов воды

Үерийн N-жилийн гидрографаар тодорхойлогддог үерийн долгионы эзлэхүүн

Тэжээл багассантай уялдан түвшин нь удаан хугацаагаар буурч, ус багасдаг урсгал усны горимын үе

Тухайн үеийн (сар, улирал, жилд) усны хоногийн хамгийн бага дундаж зарцуулга

N-жилд дунджаар 1 удаа давтагдах магдлалтай усны хоногийн хамгийн бага дундаж зарцуулга

Ус судлалын урьдчилсан мэдээ

Болох гэж буй ус судлалын үзэгдэл ба элементийг шинжлэх ухааны үн-дэслэлтэйгээр урьдчилан мэдээлэх

Мэдээ өгсөн өдрөөс урьдчилан хэлсэн үзэгдэл болох хүртлэх хугацаа

Зохиомлоор авсан алдааны хязгаарын хэмжээ бөгөөд ийм үед мэдээг зөв өгсөнд тооцно.

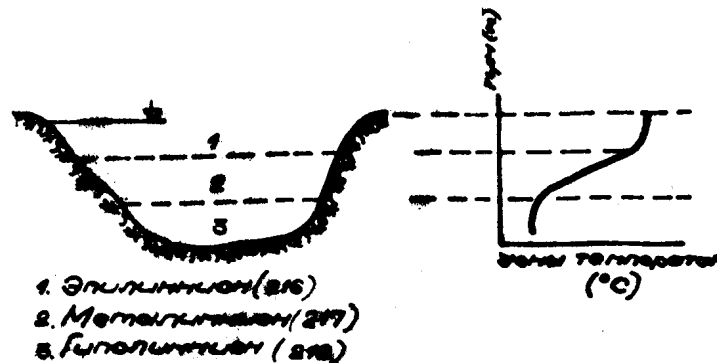
Ус хураах талбайн хамгийн алс цэгээс тухайн хөндлүүр хүртэл ус урсахад шаардагдах хугацаа

Урсгалын системийн дараалсан хоёр хөндлүүр дээр гидрографын бие биедээ харгалзах үед үзэгдэх хугацаа

190. Ижил хугацааны шугам Изохрона	Ус хураах талбайн зураг дээр тухайн хөндлүүр хүртлэх олон жижиг хэсгүүдийн усны эзлэхүүнт ижил түрэх хугацаатай цэгүүдийг холбосон шугам
191. Өмнөх чийгшилийн индекс Индекс предшествующего увлажнения	Өмнөх хур тунадасаар хөрсний ус ханалтыг тодорхойлдог зохиомол харьцангуй хэмжигдэхүүн
192. Урсацын татралтын муруй Кривая истощения стока	Зөвхөн газар доорх усны аажмаар барагдаж буй нөөцөөр урсгал ус тэжээгдэж байгаа урсац багасах зүй тогтлыг тодорхойлох муруй
193. Хөлдөлт Замерзание	Мөсний үзэгдэл Усны объект дээр мөсөн бүхүүл үүсэх
194. Мөсөн хадаа Ледостав	Тогтвортой мөсөн бүрхүүл үүсэлтээр тодорхойлогддог усны объектын байдал
195. Гадаргын мөс Поверхностный лед	Усны гадарга дээр үүссэн талст мөс
196. Өрөмтсөн мөс Сало	Тосны толбо маягтай зүү хэлбэрийн талст, эсвэл саарал өнгийн битүү нимгэн давхаргаас тогтсон гадаргын анхдагч мөсөн үүсэл
197. Хэт хөрсөн ус Переохлажденная вода	Цельсийн 0 градусаас доош тем-пературт шингэн байдалд байгаа ус
198. Усан доторх мөс Внутриводный лед	Усны давхарга ба усны объектын ёроолд үүссэн анхдагч өсөн талстуудын бөөгнөрөл
199. Ёроолын мөс Донный лёд	Усны объектын ёроолд үүссэн усан доторх мөс
200. Зайр Шуга	Бөөгнөрч эсвэл багц болон мөсөн дотор цугларах замаар үүсч хөвж байгаа буюу эсвэл гүнд байгаа мөс
201. Зах мөс Забереги	Урсгал ус , хиймэл усан сангийн эргийг хөрвөөлсөн мөс
202. Анхдагч зах мөс Первичные забереги	Хөлдөлтийн эхэнд эргийн орчимд үүссэн зах мөс
203. Хагшаасны зах мөс Наносные забереги	Цөн түрэх үед мөс ба зайрын наалдах хөлдөсний үр дүнд үүссэн зах мөс
204. Үлдэгдэл зах мөс Остаточные забереги	Хавар мөс хайлахад эргийн орчимд үлддэг зах мөс
205. Мөсөн овоо Припай	Мөс салхинд эрэг рүү хөөгдсөний улмаас овоорсон зах мөс
206. Мөсөн бүрхүүл Ледяной покров	Усны объектын гадарга дээрхи тогтвортой мөсөн бүрхүүл
207. Мөсний зузаан Толщина льда	Мөсөн бүрхүүлийн дээд ба доод гадаргын хоорондох зай
208. Суусан мөс Осевший лед	Усны түвшин буурах үед эсвэл цасны хүндийн үйлчлэлээр гүехэн газар ба эрэг орчимд доош суусан мөсөн бүрхүүлийн хэсэг
209. Харз полынья	Хөдөлгөөний ба дулааны хүчин зүйлүүдийн нөлөөн дор мөсөн бүрхүүлд үүссэн ил устай орчин
210. Тошин Наледь	Гадарга дээр гарч ирсэн газар доорхи ус, эсвэл мөсөн бүрхүүлийн гадаргууд гарсан

211. Цөн Ледоход	урсгал ус хөлдөхөд үүссэн мөсөн товгор
212.Цөнгий шигүү Густота ледохода	Урсгалын нөлөөгөөр урсгал ус ба усан сангийн мөсөн бүрхүүл эвдэрч мөс урсах хөдөлгөөн
213. Түгжрээ Зажор	Цөн түрэх үеийн усны гадаргын мөсөн бүрхүүлийн хэмжээ
214. Мөсөн хахаа Затор	Урсгалын гулдралын огтлолд зайр болон жижиг мөснүүд бөөгнөрсөн хахаа үүсгэж улмаар усны түвшинг ихэсгэх
215. Нуур Озеро	Цөн түрэх үед урсгалын гулдралын огтлолд хахаа үүсгэж улмаар усны түвшинг ихэсгэдэг мөснүүдийн бөөгнөрөл
216. Эпилимнион Эпилимнион	Нуур судлал Байгалийн удаан сэлгээтэй усан сан Гүн усан сангийн нэлээд эрчимтэй солилцолтой дээд үе

Усан сангийн температурын стратификацийн схем

Зураг №10

217. Металмнион Металмнион	Усан сангийн температур нь гүн рүүгээ эрс буурдаг үе Зураг 10
218. Гиполмнион Гиполмнион	Температур нь гүн рүүгээ маш бага өөрчлөгддөг, металминоны доод үе
219. Стратификаци Стратификаци	Усан сан дахь усны физик, хими, биологийн шинж чанаруудыг гүнээр нь үеүүдэд хуваах
220. Температурын стратификаци	Усан сан дахь усны температурыг гүнээр нь үелэн хуваах Зураг 10
Температурная стратификация	
221. Ижил дулаан Гомометрия	Усан сан дахь усны температур гүн рүүгээ нэг хэвийн байх үзэгдэл
222. Салхины долгион Ветровые волны	Салхины үйлчлэлээр гадарга дээр үүссэн долгион
223. Долгион хэмжүүрийн тэмдэгт	Нуур цөөрмийн усны долгионы өндрийг хэмжих жирээ
Волномерная вежа	

ТӨГСӨВ